

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет маркетингу

Кафедра регіоналістики і туризму

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
Галузь знань
Спеціальність

Управління туристичними проєктами
24 Сфера обслуговування
242 «Туризм і рекреація»

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: «Використання потенціалу культурної спадщини регіону Прилуцького району для формування пропозиції ціннісного дозвілля та інноваційного культурно-освітнього туристичного продукту»

здобувача Зінченка Романа Вячеславовича

Науковий керівник: к. н. держ. упр., доц.,
Тимошенко Тетяна Олександрівна

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри: академік НАН України, доктор економічних наук, професор, Данилишин Богдан Михайлович

Київ - 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В ТУРИЗМІ ТА ДОЗВІЛЛІ.....	6
1.1 Культурна спадщина як ресурс для формування туристичного продукту	6
1.2 Ціннісне дозвілля: сутність, функції, соціальний ефект.....	10
1.3 Тенденції розвитку культурно-освітнього туризму: огляд міжнародних практик	16
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ПРИЛУЧЧИНИ ЯК ОСНОВИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРОПОЗИЦІЙ ЦІННІСНОГО ДОЗВІЛЛЯ ТА ІННОВАЦІЙНОГО КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ	19
2.1 Культурна спадщина Прилуцького району як ресурс для розвитку регіонального туризму	19
2.2 Оцінка стану готовності до туристичного використання культурно-туристичного потенціалу Прилуччини.....	32
2.3 Аналіз та систематизація об'єктів спадщини для формування інноваційного культурно-освітнього туристичного продукту	37
РОЗДІЛ 3 – РОЗРОБКА КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО ТАБОРУ «КОЗАЦЬКИЙ ДУХ» ЯК ІННОВАЦІЙНОГО КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ	40
3.1 Обґрунтування проєкту «Козацький Дух» та визначення його ключових цілей	40
3.2 Розробка концептуальної моделі та основних заходів проєкту (етапи та активності).....	44
3.3 Ресурсне забезпечення, обґрунтування бюджету та оцінка ризиків проєкту...	48
ВИСНОВКИ	54
ДЖЕРЕЛА	57
ДОДАТКИ	60

ВСТУП

В сучасному світі, в епоху глобалізації та розвитку інформаційних технологій, значення культурної спадщини як одного з ключових елементів розвитку територій зростає. Історично-культурні ресурси є не тільки елементом національної ідентичності, а й важливим ресурсом, який впливає на розвиток регіонів, шляхом збільшення популярності та ефектом соціального об'єднання. Найбільш актуальним це може бути для історичних міст та сіл де історична спадщина може стати фундаментом для створення нових форматів дозвілля та створення туристичної пропозиції, яка зможе об'єднати виховання, творчість і пізнання.

Прилуччина має значний потенціал для розвитку історико-культурного туризму, адже на даній території знаходяться архітектурні пам'ятки XIII – IX століть, садиби історичних осіб, музеї, природно-паркові комплекси, сакральні споруди, а також цікава нематеріальна спадщина – фольклорні колективи, ремесла, традиції. Нажаль, більшість цих ресурсів використовуються обмежено, по цій причині потенціал регіону розкрито не повністю. Якщо об'єднати культурні, освітні та рекреаційні компоненти в один туристичний продукт, це може стати ефективним інструментом сталого розвитку даної території.

У цьому контексті особливого значення набуває створення ціннісного дозвілля — форми відпочинку, що сприяє формуванню світоглядних, культурних і патріотичних орієнтирів особистості. Впровадження інноваційних культурно-освітніх продуктів, зокрема таборів, квестів, тематичних маршрутів, дозволяє залучити молодь до вивчення історії рідного краю, підтримати місцевих майстрів і популяризувати унікальні об'єкти спадщини.

Актуальність роботи визначається необхідністю наукового обґрунтування можливостей використання потенціалу культурної спадщини Прилучького району для створення сучасних туристичних продуктів, здатних формувати ціннісні орієнтири, розвивати громаду та підвищувати її соціально-економічну активність.

Мета дослідження — обґрунтувати напрями ефективного використання культурної спадщини Прилуцького району для формування пропозиції ціннісного дозвілля та розробити концепцію інноваційного культурно-освітнього туристичного продукту.

Завдання дослідження:

Розкрити сутність понять «культурна спадщина», «ціннісне дозвілля» та «культурно-освітній туристичний продукт».

Проаналізувати культурно-історичний потенціал Прилуцького району як базу для розвитку туризму.

Виявити нетрадиційні та невикористані об'єкти спадщини, що можуть бути залучені до туристичної діяльності.

Оцінити сучасний стан використання культурних ресурсів у туристичній сфері регіону.

Розробити концепцію інноваційного культурно-освітнього продукту — культурно-ціннісного табору на базі спадщини Прилуччини.

Об'єкт дослідження — культурна спадщина Прилуцького району як ресурс формування туристичної привабливості регіону.

Предмет дослідження — процес використання культурної спадщини у формуванні пропозиції ціннісного дозвілля та створенні інноваційного культурно-освітнього туристичного продукту.

Методи дослідження.

У роботі використано загальнонаукові методи аналізу, синтезу, порівняння, системного та логічного підходів; методи польових спостережень, анкетування та експертного оцінювання. Також застосовано елементи SWOT-аналізу для визначення потенціалу розвитку туристичних продуктів на основі спадщини.

Наукова новизна полягає в обґрунтуванні концепції використання культурної спадщини малих історичних територій як основи для формування нових форматів ціннісного дозвілля, зокрема через створення інноваційного культурно-освітнього табору.

Практичне значення полягає у можливості використання результатів дослідження органами місцевого самоврядування, туристичними та культурними установами Прилуцької громади при розробленні програм розвитку туризму, культурної політики та молодіжних ініціатив.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В ТУРИЗМІ ТА ДОЗВІЛЛІ

1.1 Культурна спадщина як ресурс для формування туристичного продукту

«Історія – це скарбниця наших діянь, свідок минулого, приклад і повчання для сьогодення, застереження для майбутнього» [2] – дана цитата М. Сервантеса чудово демонструє нам важливість вивчення подій минулого, традицій і культури свого народу. В часи військової агресії країни сусіда, українці зрозуміли важливість національної ідентичності, вивчення своєї історії, збереження своєї культури і традицій. Люди почали більше цікавитись минулим свого народу, що є позитивною тенденцією тому, що розширюючи своє бачення минулого можна більше дізнатись про цінність культурної спадщини, традицій, шляху який пройшли наші пращури. Завдяки досвіду старших поколінь ми можемо багато чому навчитись, побачити вже пройдений шлях, яким чином все закінчилося і якою ціною, адже як писав Дж. Сатаяна «Ті, хто не пам'ятає минулого, приречені повторювати його»[3].

На сучасному етапі культурна спадщина остаточно вийшла за рамки суто об'єкта, який потребує лише охорони та консервації. Вона перетворилася на активний, потужний ресурс для стимулювання соціально-економічного розвитку будь-якої території.

Секрет простий: інтеграція культурних цінностей у туристичну діяльність створює ефект синергії. Ми не просто зберігаємо історію; ми вдихаємо в неї нове життя, генеруючи при цьому значні можливості для місцевої громади. Це і створення нових робочих місць, і розвиток сучасної інфраструктури, і, звісно, значне підвищення іміджу та впізнаваності регіону на національному та міжнародному рівнях.

Світові тренди підтверджують цю тенденцію. Сучасний туризм дедалі більше зміщується у площину культурно-пізнавального та ціннісного відпочинку. Мандрівник шукає не просто "відпустку", а глибокий досвід.

Головним мотивом подорожей стає прагнення пізнати історію, відчувати справжні традиції та зрозуміти унікальну культурну ідентичність місця.

Для таких історично багатих територій України, як Прилуцький район, культурна спадщина є буквально фундаментом для створення неповторної туристичної пропозиції. Коли ми поєднуємо цей потужний спадковий ресурс із чарівною природою та багатством нематеріальної культури, ми отримуємо ідеальну базу для запуску нових, актуальних форматів туризму: від культурно-освітнього та молодіжного до глибоко ціннісного та подієвого. Це наш шанс перетворити історію на наше успішне майбутнє.

Культурна спадщина - сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів культурної спадщини[4].

Об'єкт культурної спадщини - визначне місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з ними рухомі предмети, а також території чи водні об'єкти (об'єкти підводної культурної та археологічної спадщини), інші природні, природно-антропогенні або створені людиною об'єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність[4].

Саме такі тлумачення визначень «культурна спадщина» та «об'єкт культурної спадщини» надає нам «Закон України – Про охорону культурної спадщини».

Культурну спадщину можна поділити на матеріальну, нематеріальну природну, духовну. До матеріальної культурної спадщини можна віднести історичні будівлі, архітектурні пам'ятки, об'єкти індустріальної спадщини, твори мистецтва. Нематеріальна спадщина — традиції, звичаї, свята, фольклор, ремесла, мова, народні пісні, гастрономічна культура. До природної спадщини належать ландшафти, парки, річки, природні території, які мають культурну чи духовну цінність. Релігійні об'єкти, місця паломництва, обряди, морально-етичні традиції громади входять до духовної спадщини.

Коли ми говоримо про туризм, то маємо на увазі створення туристичного

продукту — тобто комплексу вражень і послуг, які пропонує певна територія. І тут культурна спадщина стає тим, що “оживляє” подорож, робить її змістовною та неповторною.

Використання спадщини в туризмі дає можливість вирішити кілька важливих завдань:

- Пізнавальне — знайомить відвідувачів з історією та культурою;
- Виховне — формує гордість за свій край, зміцнює ідентичність;
- Економічне — стимулює розвиток малого бізнесу, ремесел, гастротуризму;
- Іміджеве — робить територію впізнаваною на туристичній карті України.

Щоб спадщина “працювала” в туризмі, важливо не просто зберігати її, а вміти правильно подати — розповісти історію, зацікавити відвідувача, створити атмосферу. Саме цим займаються сучасні культурні менеджери й туроператори у всьому світі. Успішними стають ті DESTINATIONI, які пропонують не просто екскурсію, а досвід проживання історії.

Наприклад, у Польщі популярними є “живі музеї”, де відвідувач може взяти участь у майстер-класі з гончарства чи спекти хліб за старовинним рецептом. В Італії багато історичних міст перетворили старі палаци на арт-резиденції або бутік-готелі. У Франції навіть невеликі села, що зберегли традиційний вигляд, стали брендом — їх називають Les Plus Beaux Villages de France — “найгарніші села Франції”, і тисячі туристів приїжджають туди за атмосферою справжності.

Україна також має безліч прикладів успішного використання спадщини — це Тустань у Львівській області, музей-село Пирогів під Києвом, етнофестивалі в Опішні чи Шевченковому. Але поки що цей потенціал використовується лише частково.

Для успішної інтеграції культурної спадщини до туристичного продукту необхідно використовувати такі інструменти як:

- Створення туристичних маршрутів на базі історичних об'єктів;
- Музеефікація об'єктів — перетворення старих садиб, церков, млинів у туристичні атракції;
- Проведення фестивалів, ярмарків, реконструкцій, які оживляють минуле;
- Використання цифрових технологій — QR-коди, 3D-візуалізація, мобільні додатки для екскурсій;
- розвиток сільського туризму як форми збереження народних ремесел і побуту.

Прилуцький район має всі передумови, щоб стати яскравим прикладом культурно-освітнього туризму. Тут поєднуються унікальні архітектурні пам'ятки, природна краса, козацька історія та глибокі народні традиції. Прилуччина має багату спадщину, що охоплює кілька рівнів:

- національний (Національний історико-культурний заповідник «Качанівка»);
- регіональний (палац Галаганів у Сокиринцях, парк у Тростянці);
- місцевий (Густинський монастир, старі школи, ремісничі традиції).

Якщо грамотно розвивати ці ресурси — створювати маршрути, проводити події, відкривати інтерактивні простори, — вони стануть основою для нового типу туристичного продукту, який не лише приносить прибуток, а й формує цінності.

Важливо, що такий підхід допомагає не просто “показати” спадщину, а включити громаду в процес її збереження. Коли місцеві мешканці бачать, що старі будівлі, ремесла чи легенди стають цікавими для туристів, вони починають пишатися своїм краєм і самі стають його промоутерами.

1.2 Ціннісне дозвілля: сутність, функції, соціальний ефект

Сучасне суспільство живе в епоху швидких змін, коли люди постійно шукають не просто відпочинок, а способи відновити себе внутрішньо — знайти гармонію, натхнення, відповіді на питання «хто я?» і «навіщо я тут?». Саме тому зростає інтерес до форм дозвілля, які не обмежуються розвагою, а допомагають людині відчувати себе частиною культури, історії, спільноти. Таке дозвілля дедалі частіше називають ціннісним.

Поняття “ціннісне дозвілля” об’єднує різні види діяльності, які дають людині не лише емоції, а й сенс. Це дозвілля, що допомагає пізнати світ і себе через участь у культурних, творчих, освітніх або духовних практиках. На відміну від масового споживацького відпочинку, ціннісне дозвілля ґрунтується на принципах розвитку, самопізнання та спільної творчості.

До його форм належать:

- участь у волонтерських і культурних заходах;
- відвідування музеїв, виставок, фестивалів з освітнім змістом;
- етнотабори, козацькі школи, творчі майстерні;
- культурно-просвітницькі подорожі;
- сімейні свята, які передають традиції;
- спільні громацькі події — наприклад, толоки або свята урожаю.

Основна мета такого дозвілля — не просто “зайняти вільний час”, а створити простір для формування цінностей, розвитку культури спілкування, взаємоповаги, любові до свого краю.

Ціннісне дозвілля поєднує три складові:

1. Пізнавальну – людина відкриває для себе щось нове про світ, історію, мистецтво.
2. Емоційну – отримує задоволення, натхнення, відчуття гармонії.
3. Виховну – через культурні практики формується система моральних та громадянських орієнтирів.

Саме цей третій компонент робить ціннісне дозвілля надзвичайно важливим у сучасних умовах, коли суспільство переживає потребу у відновленні духовних орієнтирів та національної єдності.

У сучасному світі державна та місцева культурна політика дедалі більше орієнтується на створення таких форматів дозвілля, які одночасно сприяють культурному розвитку, вихованню молоді та посиленню соціальної інтеграції громад. У цьому контексті важливою стає поява проєктів, що поєднують дозвілля, освіту й патріотичне виховання. Їхній досвід демонструє значний потенціал для формування ціннісно орієнтованих туристичних продуктів на основі спадщини конкретного регіону.

Одним із найуспішніших національних прикладів є Всеукраїнська військово-патріотична гра “Джура”. Вона поєднує козацькі традиції, історичні практики, спортивні змагання та таборування. Її учасники беруть участь у квестах, творчих конкурсах з історії, краєзнавчих маршрутах і волонтерських ініціативах. Цей проєкт демонструє, як дозвілля може формувати цінності відповідальності, гідності, командної роботи та любові до рідної землі.

Іншим прикладом є діяльність молодіжної організації «Пласт», яка вже понад століття виховує молодь через активне дозвілля — походи, зимові та літні табори, навчальні гуртки, волонтерські акції. Ціннісний компонент пластового руху виражений у прищепленні молоді лідерських якостей, дисципліни, поваги до традицій, екологічної відповідальності та службової етики. Пластові табори — це вдалий приклад того, як інтерактивні форми дозвілля можуть поєднуватися з вихованням особистості.

Розвиненим напрямом є і численні козацькі фестивалі та історичні реконструкції. Наприклад, фестивалі у Хортиці («Запорозький Спас»), де відвідувачі беруть участь у майстер-класах із бойових мистецтв, дізнаються про козацькі традиції, слухають лекції та залучаються до живої історії. Аналогічно працюють фестивалі в Національному музеї просто неба в Пирогові, де кожен відвідувач може долучитися до ремесел, кулінарних майстер-класів або фольклорних дійств.

Такі події не лише популяризують культуру, а й створюють унікальний формат ціннісного дозвілля — коли турист чи місцевий житель не просто спостерігає, а стає частиною події, взаємодіє з історією та традиціями через власний досвід.

Прикладом інтеграції творчості, спадщини та туризму є етнографічні й культурно-просвітницькі табори. В Україні такі формати активно розвиваються при музеях та культурних центрах: у Шевченківському гаю, музеї гончарства в Опішні, Полтавському краєзнавчому музеї. У цих таборах молодь бере участь у польових експедиціях, дослідженнях, освітніх програмах і творчих майстернях.

Досвід подібних ініціатив підтверджує, що культурно-освітні форми дозвілля є ефективним інструментом соціалізації, передачі традицій та виховання молодого покоління. Більше того, вони створюють передумови для розвитку туристичних продуктів нового типу — таких, що інтегрують цінності, освіту, творчість і локальну ідентичність.

Стислий опис прикладів проектів ціннісного дозвілля можна побачити в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Приклади проектів ціннісного дозвілля

№	Проект / ініціатива	Стислий опис	Ціннісна складова	Джерело
1	Всеукраїнська гра “Джура”	Козацькі ігри, табори, краєзнавчі експедиції, змагання	Патріотизм, командність, козацька культура	https://dzhura.org.ua/
2	Організація “Пласт”	Туристичні походи, табори, виховні програми	Лідерство, самовиховання, служіння громаді	https://plast.org.ua/
3	Фестиваль “Запорозький Спас” (Хортиця)	Бойові мистецтва, реконструкції, майстер-класи	Національна ідентичність, історична освіта	https://hortica.zp.ua/
4	Фестивалі в музеї Пирогово	Етноподії, ремесла, музичні й кулінарні практики	Збереження традицій, міжпоколіннява спадкоємність	https://pyrohiv.com/
5	Етнотабір в Опішні	Майстер-класи з гончарства, етнографічні практики	Популяризація ремесел, творчий розвиток	https://opishne-museum.gov.ua/
6	Шевченківський гай (Львів)	Фольклорні вечорниці, табори, майстерні	Збереження локальної культури	https://lvivskansen.org/

Джерело: розроблено автором

Дозвілля — це не лише “вільний час”, а соціальний простір, у якому

відбувається становлення особистості. Те, як люди проводять дозвілля, впливає на їхню систему цінностей, поведінку, життєві пріоритети.

У сучасному світі спостерігається тенденція до розриву між інформаційним і духовним розвитком. Люди мають доступ до безмежної кількості знань, але часто не вміють відчувати їхню цінність. Культурно-ціннісне дозвілля допомагає заповнити цей розрив, даючи людині можливість не просто споживати інформацію, а проживати її через досвід, творчість і спілкування.

Для суспільства це має кілька важливих наслідків:

- Соціальна згуртованість. Спільні події об'єднують людей різних поколінь і професій.
- Збереження традицій. Через участь у культурних заходах передається жива пам'ять — ремесла, свята, кухня, пісні.
- Профілактика девіантної поведінки серед молоді. Молодь, залучена до творчих і культурних ініціатив, менше схильна до негативних звичок.
- Формування позитивного іміджу території. Коли громада активно розвиває культурні ініціативи, вона стає привабливою для туристів, інвесторів і нових мешканців.

На прикладі багатьох українських міст можна побачити, як культурні події — фестивалі, пленери, етнотабори — відроджують інтерес до історії, стимулюють місцевий бізнес і навіть впливають на розвиток громадського простору.

Ціннісне дозвілля виконує важливу виховну роль, особливо у роботі з дітьми та молоддю. У неформальній атмосфері табору, фестивалю чи творчої зустрічі підлітки сприймають інформацію легше, ніж у школі чи університеті. Вони не просто слухають, а проживають історію — через гру, дію, емоції.

Наприклад, козацькі забави, реконструкції боїв, кулінарні майстер-класи за старовинними рецептами, народні пісні чи вечорниці — усе це формує повагу до рідної культури, гордість за минуле, почуття відповідальності за майбутнє. У процесі такого дозвілля молодь вчиться співпраці, взаємопідтримці, повазі до старших, відчуває себе частиною громади.

Окремої уваги заслуговує роль ціннісного дозвілля у формуванні національної ідентичності. Коли людина доторкається до традицій свого народу — через мистецтво, пісню, історію, — вона глибше усвідомлює, ким вона є. Це особливо важливо в умовах сьогоденних викликів для України, коли суспільство потребує єдності, взаєморозуміння й патріотизму.

Для багатьох європейських країн культурне дозвілля — важлива частина стратегії сталого розвитку. Органи влади та громади підтримують проєкти, що поєднують освіту, культуру і туризм. Наприклад:

- у Литві організовують «етнокемпи» — табори для вивчення народних традицій;
- у Чехії популярні історичні фестивалі, що поєднують театральні вистави, ремесла та квести.
- В Іспанії активно працюють молодіжні волонтерські програми, у межах яких учасники допомагають у догляді та реставрації культурних об'єктів

У сучасних українських громадах саме дозвіллева діяльність часто стає осередком комунікації та самоорганізації людей. Через культурні події формуються неформальні лідери, з'являються волонтерські ініціативи, зміцнюється відчуття спільності.

Так, молодь може бути залучена до участі в культурних таборах або фестивалях, дорослі — до проведення майстер-класів чи екскурсій, а старше покоління — передавати знання, традиції, рецепти, пісні. Така взаємодія створює ефект живого передавання досвіду.

Ще одна важлива особливість — освітній потенціал дозвілля. Культурні активності можуть бути продовженням шкільної або університетської освіти, але в більш вільній, творчій формі. Те, що у класі здається “сухою теорією”, у таборі або під час квесту перетворюється на справжню пригоду. Наприклад, замість вивчення історії козацтва з підручника, молодь може взяти

участь у реконструкції козацьких боїв, навчитися користуватися луком чи виготовляти елементи козацького побуту.

Таке навчання через досвід сприяє глибшому засвоєнню знань і розвитку критичного мислення, а головне — формує повагу до своєї культури не як до “музейного експонату”, а як до живої частини сучасності.

1.3 Тенденції розвитку культурно-освітнього туризму: огляд міжнародних практик

У світі дедалі більше людей починають подорожувати не лише для відпочинку. З'являється запит на поїздки, які дають можливість дізнатися щось нове, відкрити для себе іншу культуру та отримати внутрішнє збагачення. Саме тому напрям культурно-освітнього туризму стрімко розвивається: люди хочуть не просто бачити пам'ятки, а розуміти їх зміст, історію, значення та відчутти атмосферу місця.

Культурно-освітній туризм відрізняється від звичайного культурного туризму тим, що він не обмежується екскурсіями містом чи оглядом експозицій. Це, по суті, “туризм із місією” — спрямований на розвиток, навчання, особистісне зростання. У таких подорожах люди не просто спостерігають, а взаємодіють: беруть участь у майстер-класах, історичних реконструкціях, волонтерських програмах, краєзнавчих експедиціях чи мистецьких воркшопах. Це робить досвід емоційним, глибоким і таким, що запам'ятовується.

У багатьох країнах зростає популярність імерсивних форматів. Це коли турист потрапляє не просто на виставку, а в “інший світ”: на шоу «Van Gogh Alive», інтерактивні презентації Леонардо да Вінчі або мультимедійні реконструкції історичних подій. Такий формат дозволяє “побачити” і “відчутти” культуру, а не лише прочитати про неї. Завдяки цьому культурно-освітній туризм перестає бути “нудним” або “академічним” — навпаки, він стає захопливим і доступним, особливо для молоді.

Ще один світовий тренд — “оживлення” історії. В європейських музеях усе частіше можна побачити людей у костюмах, майстрів-ремісників, відтворення побуту й обрядів.

У Польщі, наприклад, неймовірної популярності набули етнографічні села — Санок, Люблінський скансен, села під Торунем. У Данії існують цілі реконструйовані поселення вікінгів. Там відвідувачі можуть вчитися ремесел, брати участь у побутових заняттях або навіть залишитися на кілька днів. Такий

підхід формує зовсім інший досвід — турист перестає бути глядачем і стає учасником культурного життя.

Цифровізація суттєво змінила туризм. Тепер історію можна “оживити” за допомогою VR-шоломів, QR-кодів чи 3D-реконструкцій. Наприклад, у багатьох музеях Італії та Іспанії можна побачити, як виглядала фортеця чи собор кілька століть тому — просто через доповнену реальність на смартфоні. Цифровий підхід особливо корисний для регіонів, де частина пам’яток зруйнована або збережена фрагментарно. Він дає можливість відвідувачам побачити повну картину й зацікавлює молоде покоління.

У Європі активно розвивається концепція культурних маршрутів: мандрівки, об’єднані спільною темою — від вікінгів до Романської архітектури чи спадщини відомих художників. Наприклад, маршрут Камінь-де-Сантьяго приваблює мільйони людей не лише як релігійний, а й культурно-освітній шлях. Це показує, що туризм варто будувати на історії, сенсах і цінностях, а не тільки на природних чи архітектурних об’єктах.

Міжнародні приклади, корисні для України:

- Повільний туризм (slow tourism)
- Етнографічні села та “живі музеї”
- Волонтерські програми з реставрації

Slow tourism - це мандрівки у маленькі містечка, де турист не поспішає, а живе “в ритмі місцевої культури”: куштує традиційну їжу, бере участь у майстер-класах, місцевих святах, спілкується з жителями, проживає в історичних садибах.

Польща показує, як успішно можна поєднати спадщину та сучасну інфраструктуру. Скансени стали справжніми туристичними магнітами: тут можна спробувати ремесла, покататися у старовинному возі, приготувати хліб або дізнатися про народні традиції через гру. Це не лише освітній, а й емоційний досвід, який формує інтерес до культури на глибшому рівні.

В Іспанії багато волонтерських таборів, де молодь допомагає реставрувати замки, церкви, археологічні пам'ятки. Учасники працюють під керівництвом фахівців і одночасно знайомляться з історією регіону, культурою та місцевими спільнотами - прекрасний приклад того, як поєднати активний відпочинок, громадську діяльність, освіту і охорону культурної спадщини.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ПРИЛУЧЧИНИ ЯК ОСНОВИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРОПОЗИЦІЙ ЦІННІСНОГО ДОЗВІЛЛЯ ТА ІННОВАЦІЙНОГО КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ

2.1 Культурна спадщина Прилуцького району як ресурс для розвитку регіонального туризму

Прилуцький район Чернігівської області — це територія, що поєднує багату історичну спадщину, природні ресурси та своєрідну культурну атмосферу. Регіон має унікальні об'єкти, які не лише становлять культурно-історичну цінність, а й здатні стати основою для розробки сучасних туристичних продуктів. Сюди належать колишні садиби, парки, сакральні пам'ятки, музеї, природні комплекси та маловідомі, але перспективні локальні культурні ініціативи.

Нижче розглянемо основні об'єкти культурної спадщини району, їхній нинішній стан та потенціал для включення до інноваційних туристичних програм — зокрема, культурно-освітнього табору.

Рисунок 2.1 – «Козацька фортеця» в селі Бубнівщина

Село Бубнівщина знаходиться за 27 км від міста Прилуки. Перша згадка про село в літописах була в 1695 році, а свою назву село отримало завдяки переселеним політичним в'язням у яких на спинах були витаврувані бубни. На

сьогоднішній день село може зацікавити туристів козацькою фортецею в якій активно проводять екскурсії з 2015 року.

Рисунок 2.2 - Національний історико-культурний заповідник
«Качанівка»

Національний історико-культурний заповідник «Качанівка» — серце культурної спадщини Прилуччини

Палацово-парковий ансамбль у Качанівці — справжня перлина України. Це одна з небагатьох садиб, що збереглася практично в комплексі: палац, флігелі, храм, парк, ставки, алеї та архітектурні малі форми утворюють цілісний простір, який і сьогодні передає дух ХІХ століття.

Качанівка відома тим, що була місцем творчого натхнення для багатьох діячів культури — Тараса Шевченка, Миколи Гоголя, Марка Вовчка, художників і композиторів. Нині вона залишається популярною локацією для туристів, однак має значно більший потенціал, ніж той, який реалізується зараз.

Для культурно-освітніх програм Качанівка підходить ідеально, оскільки тут можливі пленери, майстер-класи живопису та графіки, історичні прогулянки з елементами театралізації, музичні вечори та камерні концерти, дослідницькі тури з історії садибної культури, інтегровані квести для молоді.

У поєднанні з потужною культурною аурою це робить Качанівку опорним

пунктом для формування туристичних маршрутів Прилуччини.

Рисунок 2.3 – Дендропарк «Тростянець»

Дендропарк «Тростянець» — унікальний ландшафтний парк, створений Іваном Скоропадським у XIX столітті. Це місце, де природа й історія взаємодіють особливо гармонійно. Тут є мальовничі алеї, рідкісні дерева, штучні горбисті рельєфи, які формують ефект "живого пейзажу".

Хоча дендропарк регулярно відвідують туристи, значна частина його потенціалу залишається нереалізованою. На території бракує інтерактивних програм, інфраструктури для тривалого перебування, а також освітніх маршрутів.

Для культурно-ціннісного табору парк може стати місцем ботанічних практикумів, екологічних лекцій, фотоплерів, експедицій з дослідження ландшафтного дизайну, тематичних піших маршрутів, пов'язаних з історією Скоропадських.

Це простір, який сприяє формуванню екологічного мислення та естетичного смаку.

Рисунок 2. 4 - Меморіальний музей Левка Ревуцького в селі Іржавець

Меморіальний музей Левка Ревуцького в Іржавці — осередок музичної спадщини

Село Іржавець відоме тим, що тут народився знаменитий український композитор Левко Ревуцький. Музей зберігає не лише його біографію й особисті речі, а й атмосферу культурного середовища Прилуччини кінця XIX — початку XX століть.

Попри важливість для музичної історії України, музей залишається маловідомим для масового туриста. Він має потенціал бути включеним до музичних маршрутів Чернігівщини, програм творчих таборів, культурно-просвітницьких проєктів для студентів музичних закладів.

Також можна організовувати майстер-класи зі співу, зустрічі з музикантами, камерні концерти, що оживило б простір музею та збільшило кількість відвідувачів.

Культурні пам'ятки міста Прилуки — історичний центр дестинації

Прилуки — місто з глибокою історією, яке входить до Ліги історичних міст України. Тут збереглися архітектурні пам'ятки XVIII–XIX століть.

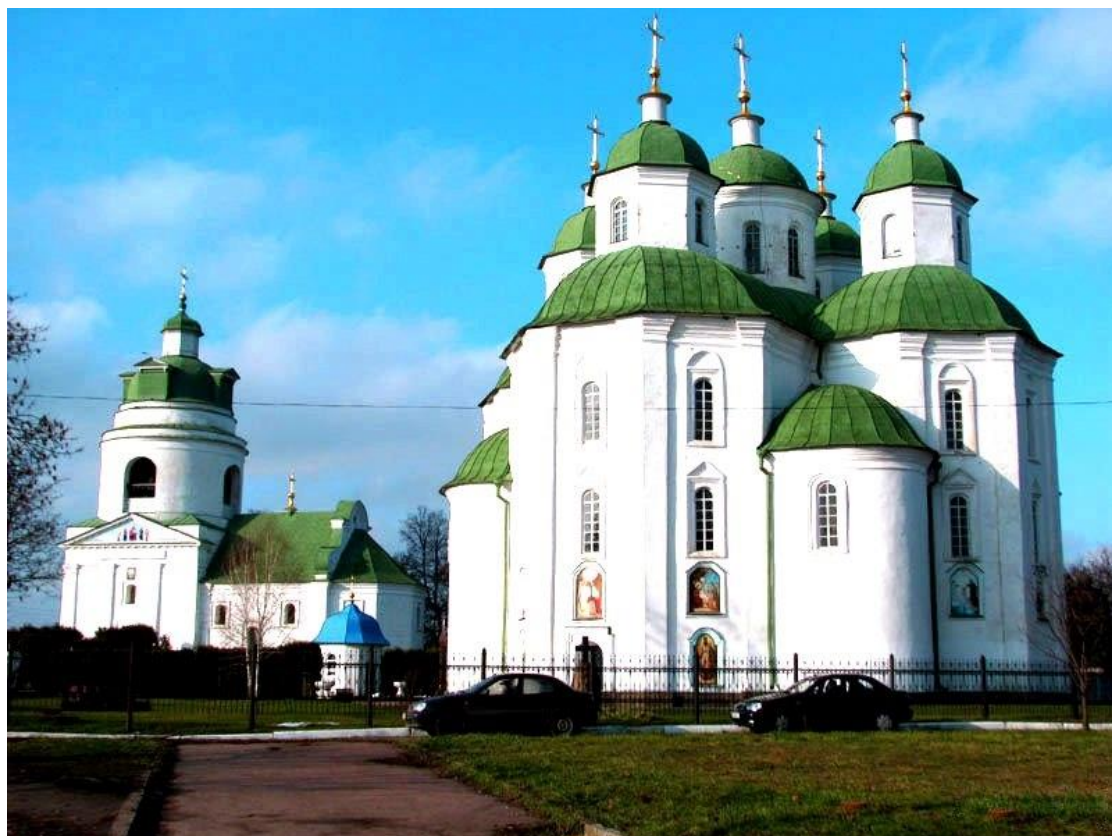

Рисунок 2.5. – Спасо-Преображенський собор

Спасо-Преображенський собор — один із найвідоміших символів Прилук і один із найдавніших храмів у регіоні. Він поєднує риси бароко та традиційної української сакральної архітектури. Його історія сягає ще XVII–XVIII століть, коли місто активно розвивалося як козацький центр. Собор завжди був не лише релігійним, а й соціальним осередком: тут збиралася громада, відбувалися важливі події, формувалися традиції місцевого духовного життя.

Особливість собору — його монументальність і водночас тепла, “домашня” естетика, властива українському бароко. Усередині збереглися фрагменти старовинного іконопису та декоративних елементів, які передають дух епохи. Це не просто архітектурний об’єкт — це простір, де відчувається історія Прилуччини й духовність її мешканців.

Рисунок 2.6. – Миколаївська церква

Миколаївська церква — ще один важливий духовний центр міста, що вражає гармонійністю форм і елегантною простотою. Побудована в стилі пізнього українського бароко, вона відзначається витонченим силуетом, світлим інтер'єром та особливою атмосферою спокою.

Церква присвячена святому Миколаю — одному з найшанованіших святих в українській традиції. Протягом століть вона відігравала роль місця громади, де формувалися духовні цінності та культурні звичаї. Сьогодні це діючий храм і важливий елемент культурного маршруту Прилук, що дозволяє зрозуміти, як виглядала сакральна архітектура Лівобережжя у XVIII–XIX століттях.

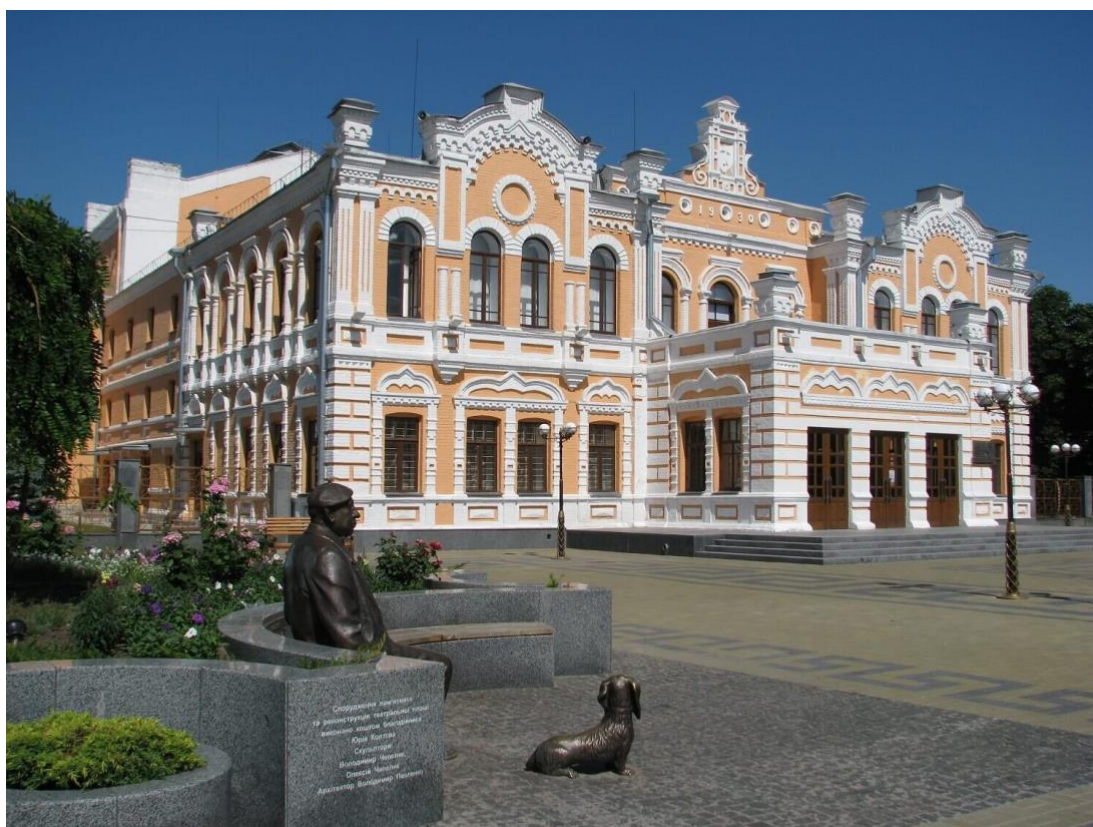

Рисунок 2.7. – Театр Бродського (будинок культури)

Будинок культури в Прилуках — не просто заклад для концертів і заходів. Це важливий архітектурний об'єкт XX століття, у якому поєдналися елементи класичної радянської монументальної архітектури з локальними декоративними деталями.

Будівля має виразний фасад, масивні колони, ліпнину й внутрішні інтер'єри, виконані з увагою до художнього оформлення. Тут проходять культурні події, виставки, конкурси, зустрічі громади, молодіжні заходи.

Будинок культури нині відіграє роль центру культурного життя міста. Він міг би стати важливою частиною туристичної інфраструктури — особливо для проведення фестивалів, мистецьких резиденцій або лекційних програм у рамках культурно-освітнього туризму.

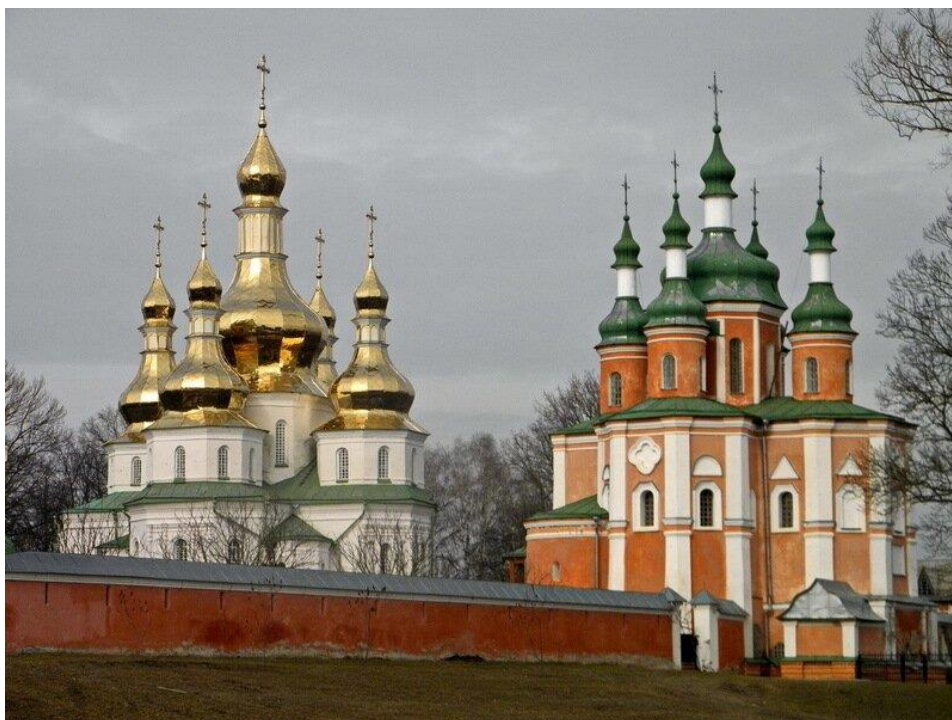

Рисунок 2.8. – Густинський Свято-Троїцький монастир

Густинський монастир — одна з духовних перлин Лівобережної України. Заснований у 1600 році, він вважається одним із найдавніших і найвпливовіших монастирів регіону. Його історія тісно пов'язана з розвитком православ'я, освіти та книжності на Чернігівщині.

Комплекс включає:

- собор Святої Трійці,
- келійні корпуси,
- надбрамну дзвіницю,
- старовинні монастирські споруди.

Монастир оточений лісами й річковими заплавами, що створює відчуття віддаленості від сучасного світу. Місцевість буквально “дихає” історією: тут колись жили й працювали ченці-книжники, переписувачі, діячі культури.

Сьогодні монастир діючий, доглянутий і є популярним місцем для паломників та туристів. Його потенціал — у духовному туризмі, культурних маршрутах, історичних студіях та просвітницьких програмах.

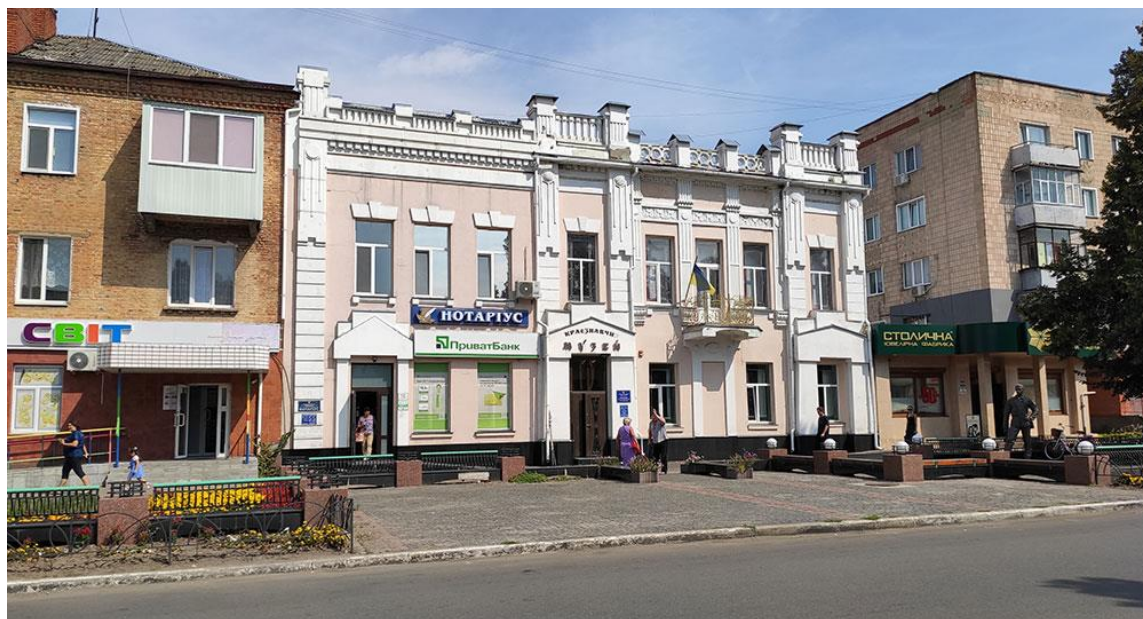

Рисунок 2.9 – Краєзнавчий музей імені В. І. Маслова

Прилуцький краєзнавчий музей імені Маслова — це ключовий центр дослідження історії регіону. Заснований ще на початку XX століття, він зберігає унікальні матеріали про минуле Прилук і всього Лівобережжя.

Експозиції музею охоплюють:

- археологічні знахідки (скіфські, слов'янські, козацькі артефакти),
- етнографічні матеріали,
- козацьку добу,
- історію ремесел,
- предмети побуту,
- документи та фотографії XIX–XX століть,
- колекції народного мистецтва.

Музей особливо цінний тим, що він не просто зберігає експонати, а й проводить активну освітню роботу: виставки, тематичні лекції, зустрічі, дослідницькі проекти для школярів та студентів.

Рисунок 2.10. – Полкова скарбниця

Полкова скарбниця — одна з найцікавіших і водночас мало відомих широкому загалу історичних споруд Прилук побудована Гнатом Галаганом. Це унікальний архітектурний об’єкт козацької доби, що зберігся з XVIII століття й був важливою частиною адміністративно-фінансової системи Прилуцького козацького полку. У різні періоди свого існування скарбниця виконувала функції, які нині можна порівняти з державним казначейством або “полковою бухгалтерією”.

Прилуки були центром одного з найвпливовіших козацьких полків Гетьманщини. Полкова канцелярія, суд, будинок полковника, фортеця — все це формувало важливий адміністративний комплекс. Полкова скарбниця була невід’ємною частиною цієї системи:

- тут зберігалися гроші полку;
- знаходилися важливі документи, грамоти, печатки;
- обліковувалися податки та збори;
- полковник і старшина проводили фінансові наради;
- велося управління майном полку.

Фактично скарбниця була “економічним серцем” козацької Прилуччини.

Будівля зведена у стилі українського бароко з елементами адміністративної архітектури того часу. Вона мала значно посилену конструкцію, оскільки в ній зберігалися кошти та цінності.

Сама споруда не була великою — але її компактність і форма відображали її функції: максимум безпеки та зручності для зберігання.

До сьогодні скарбниця збереглася у зміненому, але впізнаваному вигляді. Вона входить до комплексу історичних пам’яток центральної частини Прилук.

Палац Галаганів у селі Сокиринці — один із найкрасивіших і найбільш гармонійних палацово-паркових комплексів Лівобережної України. Його часто називають «малим українським Версалем», і це справедливо: велична неокласична архітектура, розкішний ландшафтний парк, водойми та алеї створюють атмосферу справжньої європейської резиденції.

Рисунок 2.11. – Палац Галаганів у селі Сокиринці

Палац збудували у першій половині XIX століття (1824–1835 рр.) для впливового українського роду Галаганів. Автор проекту — видатний архітектор Павло Дубровський, який працював у стилі класицизму з елементами ампіру.

Рід Галаганів мав значний вплив на суспільне життя Лівобережжя:

- був відомий меценатською діяльністю,
- підтримував розвиток освіти та культури,

- сприяв українському мистецтву й етнографії,
- активно займався господарчим розвитком регіону.

Особливо відомим є Григорій Павлович Галаган, який заснував у Києві Колегію Павла Галагана — один із найпрестижніших освітніх закладів ХІХ століття.

Палац неможливо уявити без його величезного пейзажного парку, створеного у традиціях англійської ландшафтної школи. Парк має площу понад 600 гектарів і вважається пам'яткою садово-паркового мистецтва державного значення.

Рисунок 2.12. – Музей Миколи Костомарова в селі Дідівці

Музей Миколи Костомарова в селі Дідівці — це одна з найцінніших культурно-освітніх локацій Прилуцького району, яка пов'язана з життям і діяльністю одного з найвідоміших українських істориків, письменників, фольклористів і громадських діячів ХІХ століття. Микола Костомаров — ключова постать Кирило-Мефодіївського братства та автор численних історичних праць, які вплинули на формування української ідентичності.

Саме в Дідівцях розташована садиба, де він неодноразово перебував,

працював, збирав фольклорні матеріали та спілкувався з місцевими селянами. Ця місцевість стала для нього джерелом натхнення і зберегла багато спогадів про його життя.

Музей відкрили з метою збереження пам'яті про Костомарова та популяризації його наукової й літературної спадщини. Експозиція розміщена в будівлі, що відтворює атмосферу сільської садиби XIX століття.

Основна ідея музею — показати Костомарова не лише як автора підручників і діяча, чию біографію вивчають у школах, а як живу людину: з інтересами, творчими пошуками, любов'ю до України та її народу.

Місто має власні музеї, театральні та освітні заклади, які можуть стати партнерами культурних програм. Стан багатьох пам'яток потребує благоустрою, але їхня історична цінність створює основу для тематичних екскурсій, квестів, історичних лекцій та дослідницьких турів. Окрім великих об'єктів, район має низку малих, але важливих локацій:

Прилуцький район має унікальний, різноманітний і недооцінений культурно-туристичний потенціал. Тут є все, щоб створювати сучасні культурно-освітні продукти: від знаменитих об'єктів (Качанівка, Тростянець, Густиня) до маловідомих, але перспективних локацій, таких як Бубновщина чи локальні музеї.

2.2 Оцінка стану готовності до туристичного використання культурно-туристичного потенціалу Прилуччини

Коли дивишся на карту Прилуцького району, може здатися, що це звичайна частина Чернігівщини — кілька сіл, старовинні храми, парки, річки. Але насправді це територія зі справді багатим внутрішнім змістом. Тут збереглися унікальні пам'ятки різних епох, тихі природні куточки, цікаві історичні місця, а також громади, які з покоління в покоління передають свої традиції. Проте щоб цей потенціал став основою для розвитку сучасного культурно-освітнього туризму, потрібні відповідні умови — і саме їх ми розглянемо нижче.

До Прилук дістатися досить легко — сюди ходять міжміські автобуси, проходять важливі дороги та є залізничне сполучення. Це означає, що для туриста «перший крок» не є проблемою. Але як тільки мандрівник вирішує поїхати далі — до менших сіл чи природних локацій — починаються труднощі.

Багато доріг у сільській частині району зношені, узбіччя не впорядковані, а інформаційні знаки трапляються рідко. Якщо турист їде вперше, без навігатора дістатися до Бубнівщини, Іржавця чи Тростянця досить складно. Тобто району потрібен не просто ремонт доріг, а продумана навігація, яка допоможе людям відчувати себе впевнено.

Деякі пам'ятки справді перебувають у хорошому стані й уже приваблюють туристів. Це:

- Качанівка — доглянута, красива, з екскурсіями та подіями;
- Тростянець — парк, у якому хочеться гуляти годинами;
- Густинський монастир — духовний і мальовничий;
- головні храми Прилук — Спасо-Преображенський та Миколаївська церква.

Це об'єкти національного рівня, і з ними все добре: вони збережені, мають персонал, працюють офіційно.

Є інша група місць — тих, які збереглися частково або мають недооцінений туристичний потенціал, наприклад: Полкова скарбниця,

маловідомі сільські музеї, історичні місця на кшталт Бубнівщини.

Це ті локації, які могли б стати цікавинками для молодіжних маршрутів, квестів, тематичних таборів. Але поки вони не мають інфраструктури й промоції, тому про них мало хто знає.

Що до природнього ресурсу району, в місті Прилуки протікає річка Удай, є підготовлений пляж, але на даний момент він потребує догляду та очищення води. Також неподалік, в селі Дідівці є доглянутий приватний ставок куди кожен охочий може завітати щоб приємно провести час. На території присутні фуд траки, поле для волейболу, дитячий майданчик, місця для мангалів, та альтанки які можна орендувати як для невеликого колективу, так і для великої компанії. Також цікавим природнім місцем є локація «Джерела» але вона потребує підготовки для внесення до туристичного продукту. Це невелика локація в лісі з альтанкою та джерелами питної води. Також цікавими природничими локаціями є дендропарк «Тростянець» та «Качанівка» які є добре збереженими та доглянутими. На даних територіях проводять екскурсії. Цікавим місцем є парк Галаганів в с. Сокиринці, але воно не використовується активно в туристичних продуктах.

У районі є кілька готелів і баз відпочинку, приватні садиби, кафе та ресторани. Для невеликих туристичних груп цього достатньо. Але якщо район хоче приймати більше відвідувачів або проводити великі освітні програми, потрібно більше місць для проживання, сучасних закладів харчування, локацій для подій, майстер-класів, лекцій, обладнаних зон відпочинку у селах і парках.

Особливо бракує інфраструктури біля таких локацій, як Тростянець чи Сокиринці — там часто навіть немає де випити кави або придбати воду.

На даний момент в місті Прилуки працюють такі заклади як готель Прилуки, Олександрія та хостел Городок. В селі Качанівка на території маєтку працює готель у гостьовому флігелі.

Таблиця 2.1. – місця проживання в Прилуцькому районі

Локація / Заклад	Кількість ліжкомісць (з доступних джерел)	Орієнтовний діапазон ціни (за ніч, грн)
Прилуки — Хостел «Городок»	52 місця	250 грн (спальне місце) — 650 грн (звичайний номер) — 800–1000 грн (номер «Делюкс»);
Прилуки — Готель «Прилуки»	120 місця	Від 500–1200 грн залежно від номера
Качанівка — Готель/флігель НІКЗ «Качанівка»	Приблизно 90 ліжко-місць	На сайті заповідника наведено блоки/ціни за ліжко/кімнати: 250–1500 грн/ліжко або кімната, залежно від корпусу (приклади: 1 ліжко — 250 грн; кімната 2×3 ліжка — 700 грн)
Прилуки – Готель «Олександрія»	18 номерів	Від 500 до 1200 грн

Джерело: розроблено автором

Ще одна проблема — дефіцит гідів. У Качанівці й Прилуках працюють фахівці, але у віддалених селах екскурсії часто проводять ентузіасти, а не професійні гіді. Це створює розрив: пам'ятки є, а супровід — обмежений.

Для культурно-освітнього туризму саме люди відіграють решальну роль:

- гід, який цікаво розповідає;
- майстер, який навчає ремеслу;
- етнограф, який може провести експедицію;
- історик, який пояснить контекст.

Району потрібно розвивати мережу культурних практиків — це ключ до створення справді якісних туристичних продуктів.

Сьогодні туристу важко самостійно дослідити район. Причини прості: немає туристичних карт, немає QR-кодів, на локаціях бракує інформаційних стендів, єдиної концепції туристичної навігації не існує.

Навіть у Прилуках не всі пам'ятки мають якісні таблички з описами. А якщо мова про сільські пам'ятки — то там інформація відсутня повністю.

Щоб район був зручним для відвідувачів, потрібно створити:

- туристичний сайт;
- зрозумілі маршрути;
- мобільну навігацію;
- QR-коди з історіями та аудіогідами.

Природа Прилуччини — це один із її головних скарбів. Річка Удай,

затишні лісові масиви, балки та яри створюють ідеальні умови для походів, сплавів, кемпінгів, екологічних занять, молодіжних таборів. Однак інфраструктури поки що не вистачає облаштованих місць для наметів, туристичних стежок, пунктів прокату спорядження, відсутні марковані екомаршрути.

Це означає, що природа у чудовому стані, але користуватися нею в туристичному сенсі поки важко.

У Прилуцькому районі багато талановитих людей — майстрів, істориків, педагогів, музикантів. Проблема в тому, що більшість із них не залучена до туристичного сектору, бо немає платформи або чіткої моделі співпраці.

Для розвитку культурно-освітнього туризму потрібно об'єднати громаду навколо спільної ідеї, створити партнерські мережі, забезпечити майстрам і педагогам можливість реалізовувати себе, запропонувати програми підтримки локальних ініціатив.

Хоча інфраструктура місцями слабка, район має найважливіше: унікальні місця, сильні культурні традиції, природну автентичність, історичний дух, людський потенціал, який просто потрібно активувати.

А найбільше — Прилуччина має історії, які можна перетворити на цікаві освітні програми: козацькі, дворянські, народні, музичні, етнографічні.

Тобто для створення культурно-освітнього табору тут є майже все: естетика, історія, природа, люди. Тепер потрібна інфраструктура й організація.

Сучасний стан туристичної інфраструктури Прилуцького району можна описати так: великий потенціал — і поки що не до кінця реалізовані можливості.

Є чудові пам'ятки, але нема достатньо гідів. Є природа, але майже немає екологічних маршрутів. Є цікаві музеї, але мало інформаційних матеріалів. Є громади, але поки що відсутня система співпраці з туристичними проектами.

Враховуючи всю інформацію вище ми можемо об'єднати її в таблицю SWOT-аналізу (Таб. 2.1).

Таблиця 2.2. – SWOT-аналіз потенціалу до туристичного використання ресурсів

прилуцького району

Сильні сторони	Слабкі сторони
Багатий історико-культурний потенціал. У районі збереглися унікальні пам'ятки: Качанівка, Сокиринський палац Галаганів, дендропарк «Тростянець», Густинський монастир, храми Прилук, локальні музеї. Вони формують змістовну основу для розвитку культурно-освітнього туризму. Наявність об'єктів національного значення та впізнаваних брендів. Качанівка та Тростянець уже відомі туристам, що полегшує просування всього регіону. Привабливі природні ресурси. Річка Удай, лісові масиви та природоохоронні території створюють можливості для екотуризму, таборів, походів, польових занять і сплавів. Доступність району. Через Прилуки проходять головні транспортні маршрути, є автобусне та залізничне сполучення, що робить регіон відкритим для туристів. Наявність локальних фахівців і ентузіастів. Гіди, краєзнавці, майстри народних ремесел, педагоги та культурні діячі, які можуть долучатися до створення туристичного продукту.	Недостатня інфраструктура біля ключових локацій. Бракує кафе, санітарних зон, парковок, якісних місць відпочинку. Це обмежує тривалість перебування туристів. Слабка внутрішня навігація. Відсутність вказівників, інформаційних стендів, QR-кодів, карт маршрутів. Туристу важко орієнтуватися без місцевих. Обмежена кількість місць проживання. Невелика кількість готелів, відсутність хостелів і сучасних кемпінгів ускладнює прийом великих груп або молодіжних таборів. Фрагментованість туристичних ініціатив. Більшість проєктів існують окремо й не об'єднані у спільну туристичну стратегію чи маршрутну мережу. Недостатній рівень промоцій. Брак сучасного сайту, соціальних кампаній, актуальних фото/відеоматеріалів і інформації англійською мовою. Недостатня кількість професійних гідів і тренерів. Екскурсії часто залежать від ентузіастів. Немає центрів підготовки локальних культурних аніматорів чи фахівців із роботи з молоддю.
Можливості	Загрози
Створення нових туристичних продуктів. Молодіжні табори, квести, етнографічні маршрути, освітні програми, історичні реконструкції, інтерактивні фестивалі. Розвиток партнерств між громадами, музеями та бізнесом. Спільні проєкти можуть залучати гранти, інвестиції та волонтерів. Використання трендів світового туризму. Slow tourism, інтерактивні формати, креативна індустрія, імерсивні маршрути — усе це добре поєднується з атмосферою Прилуччини. Розвиток еко- та рекреаційного туризму. Можна створити нові екостежки, місця для кемпінгу, сплавів, природничих програм. Відродження малих музеїв та ремесел. Через культурно-освітні табори можна залучати майстрів, популяризувати традиції, оживляти локальну культуру. Формування туристичного бренду району. Наприклад: «Прилуччина — земля історій і натхнення». Такий бренд може підвищити впізнаваність.	Подальша руйнація частини пам'яток. Відсутність реставрації може призвести до втрати цінних об'єктів — фортифікацій, будівель, елементів садиб. Конкуренція з іншими DESTINATIONAMI Чернігівщини та України. Якщо регіон не розвиватиме інфраструктуру, туристи обиратимуть більш підготовлені локації. Недостатнє фінансування культури та туризму. За відсутності грантової підтримки чи інвестицій проєкти можуть зупинитися. Міграція молоді та брак кадрів. Зменшення кількості молодих фахівців у сфері культури та туризму впливає на розвиток сектору. Погіршення стану доріг та зовнішніх факторів (погодні, економічні). Інфраструктура може не витримувати збільшення навантаження або стати бар'єром для туристів. Низька туристична грамотність місцевого бізнесу. Не всі підприємці розуміють вимоги сучасного туриста, що може впливати на якість сервісу.

Джерело: розроблено автором

2.3 Аналіз та систематизація об'єктів спадщини для формування інноваційного культурно-освітнього туристичного продукту

Після аналізу туристичної інфраструктури Прилуцького району та оцінки стану його культурної спадщини стає очевидно, що потенціал території є значним, але реалізований лише частково. Пам'ятки, природа, традиції, унікальна історія козацького краю — усе це може стати основою для розвитку сучасного культурно-освітнього туризму. Однак на практиці різні елементи системи поки що не поєднані між собою.

Щоб краще зрозуміти ситуацію та визначити, у якому напрямку рухатися, було складено Дерево проблем (Рис 2.13.).

Рисунок 2.13. – Дерево проблем

Усі ці проблеми підтверджуються спостереженнями, зробленими під час аналізу інфраструктури у підрозділі 2.2: нестача навігації, відсутність інтерактивних форматів, фрагментарність подій, слабе інформування населення тощо.

Наступним кроком стало перетворення проблем на цілі — так було сформовано Дерево цілей (Рис 2.14.). Воно показує, якою може бути територія, якщо запустити продуманий туристично-освітній проєкт.

Рисунок 2.14. – Дерево цілей

Досягнення цих результатів автоматично сприятиме загальним стратегічним цілям району: додатковий дохід для учасників дестинації, розвиток і підтримка молоді, збереження та відродження історико-культурної спадщини.

Щоб розвиток не був хаотичним, була підготовлена Логіко-структурна матриця (ЛСМ)(Додаток А) проєкту табору культурно-ціннісного розвитку. Це — інструмент, який пов’язує між собою цілі, результати, конкретні дії, показники, ризики та умови успіху. Фактично ЛСМ є «карткою» реалізації проєкту.

Таким чином, аналіз проблем і цілей розвитку туристично-культурного середовища Прилуцького району показав, що найперспективнішим інструментом для подолання ключових викликів є створення культурно-ціннісного табору. На відміну від одноразових заходів чи звичайних екскурсій,

табір об'єднує різні групи населення, створює простір взаємодії, формує стійкі освітні практики і забезпечує постійний потік відвідувачів.

Побудова дерева проблем та дерева цілей дозволила побачити головні причини занепаду культурної активності та водночас знайти шляхи їхнього подолання. Логіко-структурна матриця чітко визначила механізми реалізації проєкту та показники успіху, що робить цей підхід практично придатним і зрозумілим для громади, партнерів і можливих інвесторів.

РОЗДІЛ 3 – РОЗРОБКА КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО ТАБОРУ «КОЗАЦЬКИЙ ДУХ» ЯК ІННОВАЦІЙНОГО КУЛЬТУРНО- ОСВІТНЬОГО ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ

3.1 Обґрунтування проєкту «Козацький Дух» та визначення його ключових цілей

Аналіз сучасного стану туристичного середовища Прилуцького району показав, що регіон має не просто багатий культурний та історичний потенціал, а й унікальні передумови для створення змістовних освітніх програм. Проте цей потенціал поки що використовується недостатньо: молоді бракує можливостей для якісного дозвілля, значна частина спадщини залишається «пасивною», а громади не завжди залучені до туристичної діяльності. У такому контексті виникає потреба у проєкті, який зможе поєднати культурну спадщину, освіту, виховання та сучасні формати дозвілля.

Саме таким проєктом є культурно-ціннісний табір «Козацький Дух» — ініціатива, спрямована на відродження історичних традицій Прилуччини, формування ціннісних орієнтирів молоді та створення нового культурно-освітнього туристичного продукту.

Причини по якій виникла потреба у створенні проєкту «Козацький Дух» прості. По-перше, Прилуччина — це земля з глибоким козацьким корінням. У районі збереглися пам'ятки козацького періоду, храми, археологічні об'єкти й унікальні духовні пам'ятки. Попри це, більшість цих ресурсів не користуються великою популярністю у молоді а також не об'єднані у спільний туристичний продукт. По-друге, в районі гостро відчувається дефіцит змістовного дозвілля для школярів, студентів і молоді, що створює ризики соціальної пасивності, втрати культурної ідентичності та поширення деструктивних моделей поведінки. Молодь потребує програми, яка була б одночасно цікавою, динамічною та виховною. По-третє, проведений аналіз показав ключову причину низької туристичної активності — відсутність сформованої, інтерактивної та ціннісної пропозиції, що могла б зацікавити як місцевих жителів, так і гостей регіону. По-

четверте, громади Прилуччини мають активних майстрів, педагогів, краєзнавців, творчі колективи, які готові долучатися до проєктів, але потребують платформи для реалізації своїх ініціатив. Проєкт «Козацький Дух» дає їм таку можливість.

Таким чином, табір відповідає одночасно на освітні, соціальні та туристичні виклики регіону.

«Козацький Дух» — це не просто відпочинковий табір. Це комплексна культурно-освітня програма, спрямована на глибоке занурення молоді в історію Прилуччини, розвиток компетенцій через практичні активності (майстер-класи, ремесла, реконструкції, театралізації), формування громадянських і ціннісних орієнтирів, популяризацію локальної спадщини через створення туристичного контенту, об'єднання молоді та громади в спільній діяльності.

Концепція табору поєднує історичні традиції (козацька культура), творчість і сучасні методи роботи з молоддю: квести, інтерактиви, виїзні експедиції, рольові ігри, тренінги, співпрацю з майстрами та музеями.

Порівняння дерева проблем і дерева цілей показало, що саме проєкт табору найкраще відповідає потребам регіону.

За деревом цілей:

- проєкт сприяє залученню надавачів змістовного дозвілля;
- створює нову інфраструктурну одиницю — простір для культурно-освітнього розвитку;
- формує канали просування та комунікації з молоддю.

Усе це повністю відповідає логіко-структурній матриці, де конкретні результати (R1, R2, R3) реалізуються через чітко прописані заходи: експедиції, пошук експертів, облаштування табірної локації, розробку сайту, створення квесту та ін.

Тобто проєкт структурно виправляє всі ключові проблеми, визначені на аналітичному етапі.

На основі логіко-структурної матриці, дерева цілей та загальної концепції було визначено такі стратегічні та операційні цілі:

Стратегічні цілі:

1. Розвиток культурно-освітнього туризму в Прилуцькому районі.
Табір стає основою для нового туристичного продукту, який може діяти постійно та приймати відвідувачів різного віку.
2. Формування ціннісних орієнтирів молоді та зміцнення громадянської ідентичності.
Через козацькі традиції, історію, мистецтво та взаємодію з культурною спадщиною.
3. Пожвавлення туристичної інфраструктури та економічної активності громади.
Табір залучає місцевих майстрів, педагогів, підприємців, готелі, заклади харчування, транспорт.
4. Підтримка та популяризація локальної історико-культурної спадщини.
Молодь не лише вивчає, а й допомагає популяризувати пам'ятки через створення медіа-контенту, участь у подіях, дослідницькі активності.

Операційні цілі (ближчі та вимірювані):

1. Створити концепцію та програму табору на основі локальних традицій і козацької історії.
2. Облаштувати територію для проведення табору (інфраструктура мінімального рівня).
3. Сформувати команду: гіді, майстри, тренери, культурні аніматори.
4. Провести пошукові експедиції для збору легенд, традицій, ремесел.
5. Розробити промоційні інструменти — сайт, квест, програму участі.
6. Запустити перший табірний сезон і протестувати модель.

Табір дозволяє:

- об'єднати різні форми роботи: освіту, туризм, творчу діяльність, спорт, реконструкції;
- залучити молодь не на один день, а на кілька днів або тижнів — тобто створити глибоке занурення;

- використовувати природні локації Прилуччини (Удай, лісові масиви, парки);
- інтегрувати локальних майстрів і громаду;
- створити тривалий емоційний досвід, а не просто екскурсію;
- оживити «сплячі» пам'ятки через події, тренінги, виїзні заняття.

На практиці це означає, що табір стає постійним осередком культурної активності, а не разовою подією. Він формує середовище, у якому молодь природно долучається до історії, творчості та командної взаємодії.

Отже, проєкт «Козацький Дух» є логічною відповіддю на сучасні виклики розвитку Прилуцької дестинації. Він ґрунтується на реальних потребах молоді та громади, спирається на багатий історико-культурний потенціал регіону і має чітко визначені структурні елементи, підтверджені логіко-структурною матрицею та результатами аналітичного етапу.

Проєкт здатний стати не лише туристичним продуктом, а й інструментом соціального, освітнього та культурного розвитку, який матиме довгостроковий вплив на територію.

3.2 Розробка концептуальної моделі та основних заходів проєкту (етапи та активності)

Серцевиною проєкту є ідея ціннісного розвитку через занурення в історико-культурний контекст Прилуччини. Тобто табір має не лише навчати чи розважати, а створювати умови, у яких молодь проживає досвід козацької доби, вчиться командній роботі, розвиває характер, вміння долати виклики та цінувати власну спадщину.

Модель табору складається з трьох ключових компонентів:

1. Освітньо-культурний компонент

Це частина, що відповідає за формування знань та особистісного розвитку. Сюди входять:

- тематичні заняття з історії козацтва та Прилуччини;
- дослідницькі експедиції до Бубнівщини, Прилук, Качанівки, Сокиринців;
- зустрічі з майстрами народних ремесел;
- майстер-класи з гончарства, ткацтва, стрільби з луків, козацьких бойових технік;
- навчальні модулі з громадянської та культурної освіти.

Цей компонент формує «ціннісну основу» табору.

2. Туристично-активний компонент

Це практична частина програми, яка робить табір динамічним, цікавим і сучасним:

- пішохідні маршрути та екостежки;
- квест «Шлях козацької честі»;
- рольові та імерсивні ігри з історичними сюжетами;
- нічні варти, командні випробування, козацькі змагання;
- творчі вечори, вогнища, історичні читання.

Саме тут формується командний дух і відчуття причетності до української історії.

3. Соціально-громадський компонент

Його мета — створити середовище взаємодії між молоддю та громадою:

- участь у локальних толоках (облаштування простору);
- співпраця з громадами навколишніх сіл;
- залучення місцевих майстрів і педагогів;
- міні-проекти таборян, які приносять користь громаді (фотоархіви, збір легенд, створення відеорепортажів, міні-музейні матеріали).

Таким чином, табір стає не одноразовою активністю, а елементом розвитку громади.

2. Основні етапи реалізації проєкту

Реалізація табору «Козацький Дух» проходить у кілька взаємопов'язаних етапів. Кожний із них має свої завдання та набір активностей.

Етап 1. Підготовчо-аналітичний (Тривалість 1 – 2 місяці)

Тривалість: 1–2 місяці

Основні активності:

1. Пошук експертів і партнерів: залучення істориків, педагогів, волонтерів, майстрів, фольклористів, працівників музеїв.
2. Проведення експедицій: молодь разом із викладачами збирає матеріали про традиції, історії, ремесла, легенди. Цей процес не лише дає контент для табору, а й знайомить учасників з власним регіоном.
3. Аналіз потреб громади і доступних ресурсів, вивчення локацій, визначення потенційних місць для табору, оцінка інфраструктури.
4. Розробка концепції та сценарію перебування – формування програмних блоків, розкладу, тематичних днів, тренінгових модулів.

Етап 2. Інфраструктурно-організаційний (Тривалість 1 місяць)

Основні активності:

1. Вибір та підготовка місця – визначення території для табору та її базове облаштування.
2. Толока та спільне будівництво простору
Майбутні учасники, місцева громада і команда проєкту разом створюють інфраструктуру:
 - очистка території;

- встановлення наметів і навісів;
 - облаштування вогнищ, майданчиків;
 - створення навчальних зон.
3. Підготовка необхідного обладнання: спорядження, матеріали для майстер-класів, реквізит для квестів і реконструкцій.

Етап 3. Промоційно-комунікаційний (Тривалість 1 – 1,5 місяці паралельно з іншими етапами)

Основні активності:

1. Створення офіційного сайту табору з можливістю онлайн-реєстрації, кабінетом учасника, новинами.
2. Розробка квесту «Козацькими шляхами» - імерсивний продукт, який одночасно служить рекламою табору та навчальним інструментом.
3. Соціальні мережі та відео-контент – рекламні ролики, історичні міні-нарис, знайомство з локаціями.
4. Презентація в школах, громадах, молодіжних центрах – живі зустрічі з підлітками та молоддю.

Етап 4. Проведення табору (Тривалість: 7 – 14 днів)

Основні активності:

1. Історичні блоки та козацькі практики – стрільба з луків, верхова їзда (за можливості), козацькі бойові вправи, нічні варти.
2. Культурно-освітні заняття
 - майстер-класи від народних майстрів,
 - лекції істориків,
 - фольклорні вечори,
 - відвідування музеїв Прилуччини.
3. Похідні дні та маршрутні експедиції - до Бубнівщини, Густині, Качанівки, Сокиринців.
4. Творчі й соціальні ініціативи – створення відео, фотоісторій, етнографічних записів, міні-проектів.
5. Командні ігри та квести – спрямовані на розвиток лідерства, взаємодії,

критичного мислення.

Етап 5. Післятабірний супровід і розвиток спільноти (тривалість – протягом року)

Основні активності:

1. Створення онлайн-спільноти випускників табору
Групи в соцмережах, платформа для обміну досвідом та міні-проєктами.
2. Періодичні зустрічі та тематичні заходи
Осінні й весняні збори, міні-форуми, волонтерські виїзди.
3. Підготовка до нового сезону табору. Оновлення програми на основі зворотного зв'язку.

Концептуальна модель проєкту «Козацький Дух» поєднує традиції Прилуччини, інноваційні підходи до роботи з молоддю та туристичний потенціал району. Завдяки багатошаровій структурі (освітній, активній і соціальній) табір стає не просто місцем відпочинку, а потужним інструментом культурного розвитку. Чітке планування етапів — від підготовчих експедицій до післятабірної підтримки — забезпечує сталість проєкту та його здатність впливати на громаду й туристичне середовище району в довгостроковій перспективі

3.3 Ресурсне забезпечення, обґрунтування бюджету та оцінка ризиків проєкту

Успіх проєкту «Козацький Дух» залежить не лише від якісної концепції та чітких цілей, а й від того, наскільки продумано організовано ресурсну базу, бюджет та управління ризиками. У цьому підрозділі проаналізовано всі необхідні ресурси, подано детальні фінансові розрахунки та визначено ключові виклики, які можуть виникнути під час реалізації проєкту.

У межах планування було умовно виділено кілька груп ресурсів, що забезпечують повноцінне функціонування табору: людські, технічні, фінансові та інформаційні. Кожен блок виконує окрему функцію у проєкті

Таблиця 3.1. – ресурсне забезпечення проєкту «Козацький Дух»

Джерело: розроблено автором

Тип ресурсу	Зміст ресурсу	Призначення
Людські ресурси	Педагоги, інструктори, історики, майстри, медик, керівник проєкту, волонтери	Проведення освітніх і культурних активностей
Матеріально-технічні ресурси	Наметове містечко, інвентар, меблі, обладнання	Облаштування території та виконання програмних активностей
Інформаційні ресурси	Історичні матеріали, легенди, сценарії, маршрути	Формування змісту освітньої програми
ІТ-ресурси	Сайт, реєстраційна система, соцмережі	Комунікація, просування
Фінансові ресурси	Гранти, партнерські внески, внески учасників	Закупівля всього необхідного для проєкту

Ця таблиця демонструє, що проєкт є міждисциплінарним і вимагає комплексного забезпечення. Кожен ресурс виконує свою функцію: людські — створюють зміст і процес, технічні — забезпечують фізичні умови, ІТ — формують сучасний імідж, а фінансові — дають змогу реалізувати задумане. Такий структурований підхід дозволяє уникати хаотичних витрат і чітко планувати навантаження на бюджет.

Фінансове планування здійснено на основі реалістичних потреб підготовки табору, його проведення та просування. Бюджет поділений на 4 етапи, що дозволяє прозоро бачити розподіл витрат.

Перейдемо до бюджету проєкту.

Підготовчий етап:

Таблиця 3.2 – Підготовчий етап

Стаття витрат	Обсяг	Сума (грн)
Пошукові експедиції	Транспорт, матеріали	12 000
Розробка методичних матеріалів	Експертна робота	8 000
Концепція табору	Методисти	5 000
Створення сайту	Програмування та дизайн	15 000
Разом		40 000 грн

Джерело: розроблено автором

Підготовчий етап включає те, що зазвичай «не видно», але без чого неможливо створити якісний продукт: експедиції, підготовка контенту, методичних матеріалів, концепції. Важливо, що значна частина бюджету спрямована на сайт — адже сучасний молодіжний проєкт без онлайн-платформи фактично не існує.

Інфраструктурний етап:

Таблиця 3.3 – Інфраструктурний етап

Стаття витрат	Обсяг	Сума (грн)
Наметове містечко	10 наметів	25 000
Навіси, меблі	—	12 000
Матеріали для толоки	—	8 000
Інвентар для активностей	—	15 000
Біотуалети	2 шт.	6 000
Разом		66 000

Джерело: розроблено автором

Інфраструктурні витрати формують «скелет» табору. Ці кошти — інвестиція не тільки в один сезон, а у кількарічну перспективу, оскільки намети, інвентар і меблі мають високий термін використання. Додатково громада може частково забезпечити інструменти або робочу силу під час толоки, що зменшить загальні витрати.

Проведення табору

Таблиця 3.4 – Проведення табору

Стаття витрат	Розрахунок	Сума
Харчування	30×10×150 грн	45 000
Оплата персоналу	—	30 000
Матеріали для майстер-класів	—	8 000
Медичний супровід	—	5 000
Транспорт для екскурсій	3 поїздки	10 000
Разом		98 000 грн

Джерело: розроблено автором

Цей блок є найбільш витратним, оскільки забезпечує безперербійне функціонування табору. Особливо важливими є витрати на безпеку (медик) та якісні матеріали для активностей. Саме ці інвестиції формують ціннісний туристичний продукт, за який учасники готові платити.

Промоційний етап

Таблиця 3.5. – Промоційний етап

Стаття витрат	Сума (грн)
Реклама	6 000
Поліграфія	3 000
Відеоролики	5 000
Розробка квесту	4 000
Разом	18 000 грн

Джерело: розроблено автором

Промоція — це інвестиція в майбутні сезони. Одного якісного відеоролика вистачає на кілька років, а сайт і квест стають базовими інструментами залучення молоді. Це саме та частина бюджету, яка повертається найбільш швидко.

Загальна сума витрат: 222 000 грн

Прогнозовані доходи:

Таблиця 3.6. – Прогноз доходів

Джерело доходу	Розрахунок	Сума
Внески учасників	30×4500	135 000
Гранти	—	50 000
Партнерські внески	—	20 000
Сувеніри	30×150	4 500
Майстер-класи	20×200	4 000
Разом доходів		213 500 грн

Джерело: розроблено автором

Фінансова модель передбачає диверсифікацію доходів: не лише внески учасників, а й гранти, партнерства, додаткові послуги. Це дозволяє зменшити фінансові ризики та підвищити стабільність проєкту.

Таблиця 3.7. – Баланс

Показник	Сума
Витрати	222 000
Доходи	213 500
Фінансовий результат	– 8 500

Джерело: розроблено автором

Невеликий дефіцит є типовим для соціальних туристичних проєктів, особливо в перший рік. Це компенсується:

- повторним використанням інфраструктури,
- ростом кількості учасників,
- залученням бізнесу та громади.

У другий сезон проєкт переходить у прибуткову зону.

Розрахунки показують, що проєкт стає беззбитковим при 64 учасниках на рік, тобто при проведенні двох сезонів табору або розширенні першого.

Таким чином, табір має потенціал для масштабування: збільшення кількості учасників на 10–15 осіб щороку забезпечить стабільний прибуток і дозволить розвивати нові формати активностей.

Наступним кроком розрахуємо ROI, NPV, соціальну віддачу — ключові параметри.

Таблиця 3.8. – Показники ефективності

Показник	Значення	Коментар
ROI	–3.8%	Норма для першого соціального сезону
NPV	Позитивний у 2-й рік	Проект окупається
Період окупності	1,5–2 сезони	Середній показник
Соціальний ефект	Високий	Формує цінності молоді

Джерело: розроблено автором

Таблиця 3.9 – Соціальний ефект

Категорія	Ефект	Тип
Молодь	Ціннісні орієнтири, патріотизм	Соціальний
Громада	Пожвавлення активності	Економічний
Туризм	Зростання впізнаваності району	Маркетинговий
Установи культури	Партнерства, відвідуваність	Інституційний

Джерело: розроблено автором

Соціальна цінність проєкту — його найсильніша сторона. За рівнем впливу цей показник часто переважає навіть економічні дані, оскільки результат відчутний для цілої громади.

Аналіз ризиків:

Таблиця 3.10. Ризики та способи мінімізації

Ризик	Ймовірність	Вплив	Метод мінімізації
Погодні умови	Середня	Високий	Навіси, резервні приміщення
Фінансові затримки	Висока	Середній	Партнери і гранти
Низька зацікавленість молоді	Середня	Середній	Промоція, квест
Логістичні труднощі	Середня	Середній	Резервні маршрути
Ризики безпеки	Низька	Високий	Інструктори, медик
Конфлікти	Низька	Середній	Психологічна підтримка

Джерело: розроблено автором

Важливо, що більшість ризиків — контрольовані. Проєкт має гнучкі рішення для кожного сценарію, що підвищує його життєздатність і дозволяє реалізувати табір навіть у непередбачуваних умовах.

Проєкт «Козацький Дух» є добре структурованим, реалістичним і перспективним. Незважаючи на незначний дефіцит у перший рік, табір має чітку фінансову модель, високий соціальний ефект і реальний шлях до окупності. Ресурсне та інфраструктурне забезпечення дозволяють проводити проєкт регулярно, а ризики — керовані та передбачені.

ВИСНОВКИ

У ході виконання дипломної роботи було комплексно досліджено потенціал культурної спадщини Прилуцького району та його можливості для розвитку культурно-освітнього туризму. Аналіз підтвердив, що регіон має унікальний, але частково невикористаний туристичний ресурс, який включає історичні пам'ятки, духовні центри, природні ландшафти, локальні ремесла, традиції та важливу козацьку спадщину. Усі ці елементи становлять вагомий фундамент для створення нових туристичних продуктів, спрямованих на молодіжну аудиторію та відвідувачів із високим рівнем запиту на змістовне, ціннісне дозвілля.

У першому розділі було розглянуто теоретичні засади культурно-освітнього туризму, його роль у формуванні особистісних цінностей, громадянської свідомості, міжкультурної компетентності та соціальної активності молоді. Проведений аналіз сучасних міжнародних та українських тенденцій засвідчив, що попит на культурне та просвітницьке дозвілля у світі стрімко зростає, а сучасний турист прагне не лише відпочинку, а й глибшого змісту, можливостей саморозвитку та пізнання власної історії. Зіставлення цього досвіду з потенціалом Прилуцького району дало підстави стверджувати, що регіон має необхідні передумови для створення конкурентоспроможного культурно-освітнього продукту.

У другому розділі було проведено детальний аналіз туристичних ресурсів Прилуччини: від відомих об'єктів, таких як «Качанівка», дендропарк «Тростянець», палац Галаганів, Густинський монастир, до менш досліджених і майже невикористаних пам'яток — Бубнівської фортеці, сакральних об'єктів, локальних музеїв та ремісничих практик. Результати свідчать про наявність значного потенціалу для створення туристичних продуктів нового типу, зокрема тих, що поєднують освіту, рекреацію, духовність і культурну взаємодію. У цьому розділі також проведено SWOT-аналіз, який показав сильні сторони регіону (багата спадщина, автентичність, природні ресурси), а також окреслив ключові

проблеми: недостатню інфраструктуру, слабку промоцію, нерозвинуту партнерську взаємодію та низький рівень використання нетрадиційних об'єктів.

У третьому розділі була розроблена практична частина — проєкт культурно-ціннісного табору «Козацький Дух», спрямований на молодь та активне населення. Проєкт спрямований на формування ціннісного дозвілля, яке одночасно виконує виховну, туристичну, культурну та просвітницьку функції. Було обґрунтовано концептуальну модель табору, його програму, етапи реалізації, методичне наповнення, комунікаційну стратегію та інфраструктурні рішення. Окрему увагу приділено створенню «дерева проблем», «дерева цілей» та логіко-структурної матриці, які допомогли чітко визначити причинно-наслідкові зв'язки, сформулювати конкретні результати та визначити практичні шляхи їх досягнення.

Значним досягненням практичної частини є розробка фінансової моделі табору. Проведений аналіз бюджету, прогноз доходів, розрахунок точки беззбитковості та оцінка ризиків показали, що проєкт є реалістичним з фінансової точки зору та може стати економічно життєздатним уже після другого сезону проведення. Попри незначний дефіцит у перший рік, табір демонструє високу соціальну, виховну та культурну віддачу, що значно підвищує його вартість для громади й туристичної дестинації в цілому.

Загалом проведені дослідження підтвердило, що:

- Прилуцький район має значний потенціал для розвитку культурно-освітнього та ціннісно-орієнтованого туризму;
- культурна спадщина регіону може бути використана не лише як об'єкт споглядання, а як активний ресурс виховання молоді;
- проєкт «Козацький Дух» є практичним інструментом, який здатен поєднати туризм, освіту, патріотичне виховання та розвиток місцевих громад;
- створення культурно-освітніх таборів сприяє формуванню позитивного іміджу дестинації та збільшенню туристичних потоків;
- впровадження подібних ініціатив має довгостроковий ефект, оскільки

формує активне, ціннісно вмотивоване покоління.

Таким чином, результати дипломної роботи підтверджують доцільність і актуальність проєкту «Козацький Дух» як інноваційної форми змістовного дозвілля та перспективного напрямку розвитку туристичного потенціалу Прилуцького району. Проєкт може стати прикладом для інших громад України та слугувати платформою для розвитку нових культурно-освітніх ініціатив, що поєднують спадщину, туризм і виховання молоді.

ДЖЕРЕЛА

1. Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 № 324/95-ВР.
2. Закон України «Про охорону культурної спадщини» від 08.06.2000 № 1805-ІІІ.
3. Закон України «Про культуру» від 14.12.2010 № 2778-VІ.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Стратегії розвитку туризму та курортів до 2026 року» від 16.03.2017 № 168.
5. Стратегія розвитку Чернігівської області на 2021–2027 роки.
6. Програма «Розвиток культури і туризму на 2018–2022 роки» у новій редакції, рішення Прилуцької міської ради від 25.06.2019 №12 (57 сесія 7 скликання).
7. Положення про відділ культури та туризму Прилуцької міської ради.
8. UNESCO. Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. Paris, 1972
9. ICOMOS. Cultural Tourism Charter. Mexico, 1999
10. UNWTO. Tourism and Culture Synergies. Madrid: World Tourism Organization, 2018
11. UNWTO. International Recommendations for Tourism Statistics 2020
12. OECD Tourism Trends and Policies 2023. OECD Publishing.
13. Стойко Т. І. Туризм: теорія та практика. Київ: КНЕУ, 2020.
14. Любіцева О. О. Географія туризму: навч. посіб. Київ: Альтерпрес, 2016.
15. Матійчик О. М. Культурний туризм: розвиток, ресурси, інновації. Львів: ЛНАМ, 2017.
16. Гаврильченко О. В. Економіка туризму. Київ: Центр учбової літератури, 2018.
17. Чорней В. Г. Регіональний розвиток туризму в Україні. Чернівці: Рута, 2019.
18. Ковальчук С. І. Культурна спадщина та туризм. Київ: Освіта України, 2015.
19. Федорченко В. К., Деркач Т. І. Туристична діяльність: теорія і практика. Київ: Кондор, 2018.
20. Smith M. K. Issues in Cultural Tourism Studies. Routledge, 2016.
21. Richards G. Cultural Tourism: A Review of Recent Research and Trends. Journal of Hospitality and Tourism Management, 2018.

22. Timothy D. Cultural Heritage and Tourism: An Introduction. Channel View Publications, 2019.
23. Погребняк А. Інноваційні моделі туристичного продукту в Україні. Туристичний вісник, №2, 2021.
24. Мельник О. Культурно-освітній туризм: тенденції розвитку. Вісник КНУКіМ. №45, 2020.
25. Гутник Г. Молодіжний туризм як засіб формування ціннісних орієнтацій. Соціологія і суспільство, №4, 2022.
26. Романенко Н. Нетрадиційні об'єкти культурної спадщини як ресурс туризму. Краєзнавство, №1, 2021.
27. Національний історико-культурний заповідник «Качанівка». Офіційний сайт.
28. Сокиринський архітектурно-парковий комплекс (Палац Галаганів). Офіційна сторінка на сайті Чернігівського обласного управління культури.
29. Державний дендрологічний парк «Тростянець», НАН України.
30. Прилуцький краєзнавчий музей ім. Маслова. Офіційний опис.
31. Музей-садиба Левка Ревуцького (с. Іржавець).
32. Густинський Свято-Троїцький монастир: офіційний історичний нарис.
33. Прилуки — офіційний портал міської ради: розділ «Культура і туризм».
34. Туристичний портал Чернігівської області «chernihivregion.travel».
35. Booking.com — інформація про готелі у місті Прилуки.
36. Stejka.com — база готелів Чернігівської області.
37. Rest.guru.ua — готелі та ресторани Прилук.
38. Google Maps — карти та відгуки туристів по об'єктах Прилуцького району.
39. Prk.city — довідник підприємств і закладів міста Прилуки.
40. Всеукраїнська дитячо-юнацька військово-патріотична гра «Сокіл» («Джура»). Офіційний сайт.
41. Пласт — Національна скаутська організація України.
42. Фестиваль «Ту Стань!» (історичні реконструкції).
43. Національний музей народної архітектури та побуту України (Пирогів):

інтерактивні програми.

44. Еко-культурний центр «Опішня».

45. European Institute of Cultural Routes (Council of Europe).

ДОДАТКИ

Додаток А

Логіко-структурна матриця проекту				
	Логіка впровадження	Об'єктивно вимірювані показники	Джерела та засоби перевірки	Припущення і ризики
Загальні цілі	1. Додатковий дохід для учасників туристичної <u>дестинації</u> 2. Розвиток молоді та запобігання шкідливих звичок 3. Підтримка та розвиток історико-культурної спадщини.	Збільшення доходів учасників <u>дестинації</u> на 10–15% протягом 2 років Мінімум 100 учасників табору з числа молоді Щонайменше 5 об'єктів використано в програмі табору	Фінансові звіти, опитування Реєстраційні списки, анкетування учасників Програма табору, звіти пошукових експедицій	Місцеве населення активно долучається до ініціативи Молодь готова брати участь у неформальних культурних заходах Ризик: <u>недостатня зацікавленість молоді Впровадження</u> Доступність культурних носіїв, зацікавленість у збереженні спадщини
Конкретна ціль	Якісна пропозиція змістовного та ціннісного дозвілля яке формує ціннісні орієнтири юнацтва, студентства, активного населення	Збільшення <u>зацікавлених туристів і доходів учасників дестинації</u> . Зростання <u>популярності ідеї ціннісного розвитку та кількості її прихильників</u>	Звіти організаторів, відгуки учасників, сторінка реєстрації	<u>Співфінансування</u> , підтримка влади та громади
Очікувані результати	R1. Зацікавлені потенційні надавачі ціннісного дозвілля R2. Впровадження альтернативних інфраструктурних рішень R3. Якісне просування до кінцевого споживача	Виявлено і залучено не менше 20 майстрів, носіїв традицій та експертів <u>Облаштована одна функціональна таборова локація з базовими умовами</u> Запущено сайт, розроблено <u>квест</u> , охоплено не менше 500 осіб	Списки, бази даних, протоколи зустрічей <u>Фотофіксація</u> , звіти про проведення толоки, план-схема території <u>Вебаналітика</u> , статистика переглядів, участь у <u>квесті</u>	Місцева спільнота відкрита до взаємодії Місцева влада підтримує ініціативу, є доступна земля території Актуальність тематики, доступність <u>інтернету</u> , якісна комунікація
Дії (заходи)	R1: 1. Пошук експертів 2. Проведення аудиту діяльності місцевих майстрів, місцевих традицій, свят, рецептів, легенд шляхом проведення пошукових експедицій із залученням учнів старших класів і студентів. 3. <u>Формування продукту спільними зусиллями</u> (концепція і програма перебування в таборі) R2: 1. Планування ділянки під табір 2. <u>Облаштування ділянки для табору у формі проведення толоки</u> 3. <u>Урочите відкриття</u> , проведення дня відкритих дверей R3: 1. Створення сайту табору з можливістю реєстрації та доручення до спільноти табору. 2. Розробка <u>квесту</u> на основі козацьких традицій для зацікавлення продуктом. 3. Доведення до споживача	R1 Щонайменше 5 залучених фахівців Проведено 3 експедиції за участі молоді Програма табору створена спільно з експертами R2 Обрано і затверджено територію Участь громади в толоці, встановлені базові об'єкти Проведено день відкритих дверей з презентацією <u>проекту</u> R3 Сайт функціонує, відкрито реєстрацію Створено сценарій <u>квесту</u> , проведено пілотну гру Кампанія в <u>соцмережах</u> , 3+ партнерські публікації в ЗМІ	R1 Контракти, протоколи зустрічей Фото, відео, звіти, матеріали Документ із програмою, публікації R2 План-схема, дозвільні документи Фото, відео, матеріали про толоку Фото, афіші, програма події R3 <u>Вебдослідження</u> , аналітика, база даних Сценарій, фото, зворотний зв'язок Відгуки, публікації, охоплення	R1 Наявність фахівців і бажання співпрацювати Участь шкіл і ЗВО, підтримка вчителів та викладачів Експерти готові ділитися досвідом R2 Земля доступна, немає конфліктів Активність громади Підтримка місцевих ЗМІ, зацікавленість R3 Технічна підтримка наявна Зацікавленість молоді в інтерактивних форматах Можливість просування безкоштовно або за партнерською угодою